

постійний моніторинг мовної ситуації в нашій державі. Поза увагою не залишається жоден, навіть найобережніший, крок у зміцненні позицій української мови. Це означає лише одне: збереження і зміцнення позицій російської мови належить до сфери стра-тегічних інтересів Росії.

Щоб змінити таке мовне становище, слід невідкладно розв'язати три першочергові завдання: 1) розробити концепцію державної мовної політики України, яка б стала основою для формування всього масиву мовного законодавства, і практичний механізм його втілення; 2) прийняти новий «Закон про мови в Україні», який би зміцнював позиції української мови – важливого чинника єднання народу; 3) створити орган державної виконавчої влади з питань мовної політики, який би став центром розроблення й реалізації державних мовних програм, здійснював упровадження мовного законодавства.

Гладких М.
ХНУРЕ

УКРАЇНСЬКА ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК СПОСІБ ВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕНТАЛІТЕТУ

Останніми роками в сучасній лінгвістиці здійснено перехід до антропологічного напрямку, що передбачає вивчення мови в тісному зв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням, духовно-практичною діяльністю. Предметом дослідження антропологічної лінгвістики є також фразеологічний фонд як своєрідне джерело відомостей про народне життя, певне дзеркало, у якому відображено не тільки побут, але й історію, вірування, звичаї, обряди.

У світовій гуманітарній науці поняття «менталітет» і «ментальність» стали широко вживаними у другій половині ХХ ст., але досі не мають чіткого визначення. Розрізнення цих термінів запропонувала дослідниця В. Маслова, зазначивши, що ментальність – це світоспоглядання в категоріях і формах рідної мови, які поєднують в собі інтелектуальні, духовні й вольові якості національного характеру в типових його виявах. У сучасній лінгвістиці поняття «*менталітет*» є своєрідним способом сприйняття навколишньої дійсності за допомогою мови, *менталітет* – спосіб вираження притаманних національних особливостей шляхом закріплення у складі мови (В. Маслова, Л. Пушкар'єв, Н. Пушкар'єва, О. Почепцов та ін.). Оскільки мова пов'язана з ментальністю народу, то виникає потреба розглянути проблему

співвідношення мови з ментальними категоріями. Тому метою роботи є дослідження й систематизація українських фразеологізмів, що виявляють та описують етнічну своєрідність українців.

Виокремлюємо такі нормативні аксіоми менталітету, відтворені в універсальних висловлюваннях: 1) аксіоми впливу: не можна завдавати шкоди іншим (*і лихе серце на сонці тане*); слід допомагати одне одному (*одна голівешка й у печі гасне, а дві і в полі горять*); 2) аксіоми життєдіяльності: варто бути працьовитим (*з лежжі не справиш одежі, а зі спання не купиш коня*); потрібно бути терплячим (*сонечко блисне – сорочечка висхне*); слід сподіватися на краще (*упав у гаразд, як муха в сметану*); 3) аксіоми спілкування: не варто бути балакучим (*щоб думкам було просторо, а словам тісно*); необхідно пробачати людям помилки (*не за всяку провину києм у спину*); 4) аксіоми відповідальності: слід відповідати за свої вчинки (*не за те вовка б'ють, що він сірий, а за те, що вівцю з'їв*); 5) аксіоми управління: не варто ламати чужу волю (*як з цапа вовни, як з козла – ні вовни, ні молока*); не потрібно доручати важливу справу багатьом (*сім баб – сім рад, а дитя безпупе*); 6) аксіоми реалізму: не можна покладатися на перше враження, слід прагнути зрозуміти сутність речей і людей (*у тихому болоті чорти водяться; тиха вода греблі рве*); варто знати про неможливість виправлення недоліків (*з чорного kota білого не зробиш*); не потрібно недооцінювати деталі, малі явища, оскільки вони можуть мати велике значення (*мала пташка, та кігті гострі*); 7) аксіоми безпеки: не слід поспішати, приймаючи серйозне рішення (*поволі їдеш – далеко будеш*); потрібно бути передбачливим (*близька соломка краща далекого сонця*); 8) аксіоми добродітності: не варто надмірно тривожитися (*кинути лихом об землю*); потрібно радіти тому, що маєш (*в чужий черевик ноги не сунь*); слід нести відповідальність за власні вчинки (*хто каші наварив, той мусить і з'їсти*).

У роботі також досліджено фразеологічні одиниці, що відображають моральні домінуючі концепти українців, розподілені дослідницею Г. Меж-жеріною: любов, працелюбство, милосердя, сімейні цінності, шанування батьків, вільнолюбство, повага до людей. Унаслідок такого аналізу спостерігаємо особливості національних рис українців, зокрема розкриваємо моральні та утилітарні цінності.

Подальші дослідження будуть присвячені більш ґрунтовному вивченню аксіологічних орієнтирів, ціннісної картини світу української нації, що відбито у фразеологічних одиницях.